

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК [159.9.351.74](082)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2018.4.11>

ОКСАНА МИКОЛАЇВНА ВОЛУЙКО,

*Національна академія внутрішніх справ (м. Київ),
відділення методичного забезпечення освітнього процесу;*

 <https://orcid.org/0000-0002-3723-5415>,

e-mail: voluyko1@i.ua

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДАТНІСТЬ ДО САМОУПРАВЛІННЯ У КЕРІВНИКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Досліджено особливості психологічної готовності до інноваційної діяльності та здатність до самоуправління у керівників поліцейських підрозділів з різним рівнем готовності до інноваційної діяльності. Для цього було застосовано методики «Психологічна готовність до інноваційної діяльності» (В. Є. Клочко, О. М. Краснорядцева) та «Здатність до самоуправління» (Н. М. Пейсахов). Вибірку склали 316 керівників поліцейських підрозділів. Установлено, що психологічна готовність до інноваційної діяльності та здатність до самоуправління є важливими особистісними рисами керівника поліцейського підрозділу у професійній діяльності, від яких залежать ефективність і успішність роботи всієї правоохоронної системи та якість виконання поліцейськими своїх професійних завдань.

Ключові слова: *особистість, правоохоронні органи, керівник поліції, управлінська діяльність, психологічна готовність, інноваційна діяльність, самоуправління.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У період стрімкого соціально-економічного зростання держави суспільство потребує нової формації сучасного керівника. Правоохоронна система не є винятком, оскільки від керівника поліцейських підрозділів також очікуються такі особисті риси, які дозволять забезпечити ефективну систему управління в умовах інновацій та модернізації. Особисті якості керівника в поліції, такі як моральні, ціннісні, інтелектуальні тощо, будуть здатні забезпечити належні умови виконання професійних обов'язків правоохоронцями.

Стан дослідження проблеми

Вивченням проблеми психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності займалася велика кількість як зарубіжних (D. Osborne, D. Nichols, D. Weisburd та ін.), так і вітчизняних (Ю. Вертакова, В. Клочко, О. Краснорядцева, В. Чудакова та ін.) дослідників.

Так, Л. В. Миськевич, детально проаналізувавши наукові праці про формування готовності до використання інновацій у професійній діяльності у майбутніх керівників навчальних закладів, дійшла висновку, що більшість учених у структурі готовності підкре-

плює значимість мотивів професії, професійних знань та вміння їх застосувати на практиці; також важливим фактором вважають особисті якості фахівця.

Дослідниця підсумовує, що готовністю майбутніх керівників навчальних закладів до використання інноваційних технологій управління вважається складна професійно-особистісна їх характеристика, яка орієнтує особистість на розвиток і модернізацію власної управлінської діяльності, а також особистісні елементи, до яких Л. В. Миськевич відносить морально-вольові якості, мотиви, знання, вміння, навички, індивідуально-психологічну готовність особистості до здійснення управлінської діяльності із використанням інноваційних технологій, що впливає на ефективність її виконання [1, с. 480].

Н. В. Алексеєнко під час вивчення готовності до інноваційної діяльності у працівників Кримінально-виконавчої служби спирається на думку, що в період реформування «перехід до нової форми виконання службових обов'язків відбувається безпосередньо в ситуації щоденного виконання працівниками обов'язків. ... сучасний підхід передбачає вміння творчо вирішувати проблеми, що виникають,

готовність до змін і нестандартність у підходах до вирішення проблем, особливо під час взаємодії з людьми» [2, с. 114].

Можемо сказати, що підвищуються вимоги до особистості керівника в поліції, зокрема до його знань, умінь та навичок, у зв'язку з чим постає питання про наявність у нього самостійності, тобто здатності до самоуправління, яке відображається у його вмінні організувати не лише власне життя, а й професійну діяльність інших.

Під самоуправлінням Н. М. Пейсахов розуміє здатність особистості ставити перед собою віддалені цілі, прогнозувати майбутні результати, висувати критерії оцінки якості, самостійно планувати свої вчинки й дії, а також отримувати необхідну інформацію про перебіг процесу управління та вносити в нього поправки (наведено за: [3, с. 173]).

За Н. П. Пейсаховим, самоуправління – цілеспрямована зміна, де мету собі ставить сама людина, керуючись своїми формами активності (спілкування, поведінка, діяльність і переживання). Дослідник також зазначає, що самоуправління є творчим процесом, оскільки воно пов'язане зі створенням нового, зустріччю з незвичайною ситуацією або суперечностями, з необхідністю постановки нових цілей, пошуків нових рішень і засобів досягнення цілей (наведено за: [3, с. 174]).

Мета і завдання дослідження

Мета роботи полягає в емпіричному обґрунтуванні особливостей психологічної готовності до інноваційної діяльності та здатності до самоуправління у керівників поліцейських підрозділів із різним рівнем готовності до інноваційної діяльності.

Для її досягнення поставлено такі завдання: 1) визначити рівень готовності до інноваційної діяльності у керівників поліцейських підрозділів для поділу їх на групи; 2) емпірично встановити взаємозв'язки здатності до самоуправління та психологічної готовності у керівників поліцейських підрозділів із різним рівнем готовності до інноваційної діяльності.

Наукова новизна дослідження

Удосконалено наукові уявлення щодо здатності до самоуправління у професійній діяльності керівника поліцейського підрозділу в контексті його психологічної готовності до інноваційної діяльності. Набули подальшого розвитку уявлення щодо здатності до самоуправління як складової частини самодетермінації особистості поліцейського в згаданому вище контексті.

Матеріали та методи дослідження

В емпіричному дослідженні було використано такі психодіагностичні інструменти:

– методика «Психологічна готовність до інноваційної діяльності» (В. Є. Клочко та О. М. Краснорядцева). Теоретичним підґрунтям цієї методики є відповідна концепція авторів, за якою психологічна готовність до інновацій розуміється як ресурс, потенціал, передиспозиція чи то передумова саморозвитку особистості, яка може вивчатися позаситуаційно. На думку В. Є. Клочко та О. М. Краснорядцевої, психологічна готовність до інноваційної діяльності є динамічною якістю особистості, що проявляється в загальному показнику, а також у трьох шкалах – «Ініціативність», «Переважання діяльності, що вимагає інновативності», «Готовність до змін». Опитувальник складається з 21 твердження, для кожного з яких пропонується 3 варіанти відповіді [4, с. 52–57];

– опитувальник «Здатність до самоуправління» (Н. М. Пейсахов), який містить 48 тверджень і 9 таких шкал: «Аналіз суперечностей», «Прогнозування», «Цілепокладання», «Планування», «Критерій оцінювання якості», «Прийняття рішень», «Самоконтроль», «Корекція», «Загальна сума» (наведено за: [5, с. 197–200]).

Для математико-статистичної обробки результатів було застосовано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Вибірку склали керівники поліцейських підрозділів у кількості 316 осіб. Із застосуванням опитувальника для вимірювання психологічної готовності до інноваційної діяльності було сформовано групи з різним рівнем (низький, середній та високий) психологічної готовності до інноваційної діяльності. Першу групу досліджуваних (із високим рівнем) склали 84 особи, у другу групу (з середнім рівнем) теж увійшло 84 досліджуваних, а 64 респонденти мали низький рівень показника й склали третю групу.

Результати дослідження

У результаті вивчення взаємозв'язків здатності до самоуправління та психологічної готовності до інноваційної діяльності правоохоронців з високим її рівнем значущих взаємозв'язків встановлено не було.

Результати дослідження взаємозв'язків здатності до самоуправління та психологічної готовності до інноваційної діяльності у групі правоохоронців із середнім її рівнем подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Взаємозв'язки здатності до самоуправління та психологічної готовності правоохоронців до інноваційної діяльності у другій групі (r)

Шкали	Ініціативність	Переважає діяльності, що вимагає інноваційності	Готовність до змін	Загальний рівень
Аналіз суперечностей	-0,138	-0,066	0,186	-0,023
Прогнозування	0,027	-0,049	-0,147	0,087
Цілепокладання	-0,021	-0,016	-0,16	0,018
Планування	-0,170	-0,215	-0,173	-0,180
Критерій оцінювання якості	0,215	-0,268*	0,217	-0,150
Прийняття рішень	-0,037	0,174	-0,097	0,163
Самоконтроль	-0,009	0,007	-0,077	-0,076
Корекція	0,095	0,191	-0,135	0,219*
Загальна сума	0,066	-0,085	-0,083	0,076

Примітка: * – рівень значущості $p \leq 0,05$.

Результати, висвітлені в таблиці 1, показують, що шкала «Переважає діяльності, що вимагає інноваційності» негативно корелює на значущому рівні зі шкалою «Критерій оцінювання якості» ($r = -0,268$; $p \leq 0,05$).

Отже, чим більш значущими для цих досліджуваних стають критерії, за якими будуть оцінюватися успіхи в реалізації плану та результати всієї системи відносин особистості до інших людей, до себе, до своїх можливостей – тим меншої вираженості набуває схильність до вибору напрямків самореалізації, пов'язаних із генерацією інноваційних форм поведінки та діяльності.

Шкала «Загальний рівень», яка відбиває інтегрований показник готовності до інноваційної діяльності, демонструє прямий значущий взаємозв'язок зі шкалою «Корекція» ($r = 0,219$; $p \leq 0,05$). Це свідчить, що в цій групі разом зі збільшенням здатності до зміни реальних дій, спілкування і поведінки та з удосконаленням системи самоврядування в цілому зростає в цілому і рівень психологічної готовності до інноваційної діяльності.

Результати дослідження взаємозв'язків здатності до самоуправління та психологічної готовності до інноваційної діяльності в третій групі наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Взаємозв'язки здатності до самоуправління та психологічної готовності правоохоронців до інноваційної діяльності в третій групі (r)

Шкали	Ініціативність	Переважає діяльності, що вимагає інноваційності	Готовність до змін	Загальний рівень
Аналіз суперечностей	-0,114	0,225	-0,226	0,076
Прогнозування	-0,203	0,227	-0,150	-0,137
Цілепокладання	-0,161	0,094	-0,230	-0,192
Планування	-0,009	0,207	-0,155	0,137
Критерій оцінювання якості	0,222	0,062	-0,041	0,218
Прийняття рішень	-0,026	-0,171	0,133	-0,105
Самоконтроль	-0,033	0,104	-0,102	-0,020
Корекція	0,102	0,234	0,134	0,254*
Загальна сума	0,131	0,200	-0,087	0,231

Примітка: * – рівень значущості $p \leq 0,05$.

Тож, як свідчать дані, наведені в таблиці 2, шкала «Загальний рівень» виявляє прямий значущий зв'язок зі шкалою «Корекція» ($r = 0,254$; $p \leq 0,05$), тобто психологічна готовність до інноваційної діяльності набуває бі-

льшої вираженості разом зі збільшенням здатності до швидкого й ефективного коригування власних дій у виконуваний діяльності та поведінці.

Обговорення результатів

Здатність до самоуправління виступає важливою якістю для керівників поліцейських підрозділів в умовах реформування правоохоронної системи. Спроможність формувати близькі й далекі цілі в процесі управління своєю діяльністю та успішно їх досягати на ґрунті цілісної системи самозмінювання є необхідною психологічною умовою ефективної адаптації поліцейських до нових вимог професійної діяльності, яка потребує від керівників поліцейських підрозділів готовності до прийняття та впровадження інновацій реформування. Через це постає проблема детального розгляду процесів самоуправління у керівників поліцейських підрозділів, професійна діяльність яких характеризується постійними невизначеними умовами й інноваціями у зв'язку з постійним удосконаленням правоохоронної системи.

Самоуправління, як підкреслює Н. О. Вагупова, відкриває можливості для розуміння та пояснення загальних закономірностей розвитку управлінської діяльності та для визначення умов її успішності, оскільки від ступеня сформованості та досконалості самоуправління залежить результативність діяльності, різні рівні якої спрямовує й організовує саме самоуправління [6, с. 225].

Отримані нами результати свідчать, що актуалізація психологічної готовності до інноваційної діяльності у досліджуваних з її середнім та низьким рівнем відбувається разом зі зростанням здатності адекватно і оперативно корегувати власні дії та поведінку. Крім того, для досліджуваних із середнім рівнем готовності до інноваційної діяльності характерним є зменшення її вираженості за умови більшого фокусування уваги на крите-

ріях оцінювання якості виконуваних дій, що вимагає формування більшої гнучкості процесів самоуправління та оптимізації його структури.

Висновки

Результати, отримані під час емпіричного дослідження взаємозв'язку психологічної готовності до інноваційної діяльності та здатності до самоуправління, свідчать, що група із середнім рівнем готовності виявляє найбільшу кількість значущих взаємозв'язків, які охоплюють критерії оцінювання якості та вміння коригувати власні цілі під час виконання керівниками підрозділів поліції професійних завдань. Стосовно відсутності взаємозв'язків психологічної готовності до інноваційної діяльності та здатності до самоуправління у правоохоронців із високим рівнем готовності до цієї діяльності можемо сказати, що в разі більш високого рівня готовності до інноваційної діяльності їм властиві більш високі оціночні значення показників самоуправління. У правоохоронців із середнім рівнем готовності до інноваційної діяльності результати показують тенденцію покращення всієї системи міжособистісних відносин як щодо інших, так і щодо своїх власних можливостей. Для середньої групи також є характерним у разі збільшення необхідності введення інноваційності в діяльність зменшення показників, які відповідають за оцінювання успіху в реалізації професійних завдань. Щодо правоохоронців із низьким рівнем готовності до інноваційної діяльності можемо говорити про зростання здатності до корекції реальних дій, покращення особливостей спілкування і моделей поведінки, а також системи самоуправління в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Міськевич Л. В. Актуальність проблеми формування готовності майбутніх керівників навчальних закладів до використання інноваційних технологій управління в професійній діяльності. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 478–482. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/110.pdf> (дата звернення: 15.11.2018).
2. Алексеенко Н. В. Специфіка локалізації суб'єктивного контролю у працівників Кримінально-виконавчої служби з різним рівнем психологічної готовності до інноваційної діяльності. *Право і Безпека*. 2017. № 1 (64). С. 114–119.
3. Колобанов А. С. Исследование взаимосвязи способности к самоуправлению и ценностей личности у студентов университета – будущих педагогов // Психология третьего тысячелетия : сб. материалов II Междунар. науч.-практ. конф. / под общ. ред. Б. Г. Мещерякова. Дубна : Гос. ун-т «Дубна», 2015. С. 173–176.
4. Клочко В. Е., Краснорядцева О. М. Психодиагностические технологии выявления потенциала инновационности и одаренности молодежи : учеб. пособие. Томск : Издат. дом Томск. гос. ун-та, 2013. 172 с.
5. Ишков А. Д. Учебная деятельность студента: психологические факторы успешности : моногр. М. : АСВ, 2004. 224 с.

6. Вагапова Н. А. Способность к самоуправлению как фактор успешной деятельности личности менеджера. *Вестник экономики, права и социологии*. 2012. № 4. С. 223–226.

Надійшла до редколегії 10.12.2018

ВОЛУЙКО О. Н. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СПОСОБНОСТЬ К САМОУПРАВЛЕНИЮ У РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПОЛИЦЕЙСКИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ

Исследованы особенности психологической готовности к инновационной деятельности и способности к самоуправлению у руководителей полицейских подразделений с разным уровнем готовности к инновационной деятельности. Для этого были использованы методики «Психологическая готовность к инновационной деятельности» (В. Е. Клочко, О. М. Краснорядцева) и «Способность к самоуправлению» (Н. М. Пейсахов). Выборку составили 316 руководителей полицейских подразделений. Установлено, что психологическая готовность к инновационной деятельности и способность к самоуправлению являются важными личностными чертами руководителя полицейского подразделения в профессиональной деятельности, от которых зависит эффективность и успешность работы всей правоохранительной системы и качество выполнения полицейскими своих профессиональных задач.

Ключевые слова: личность, правоохранительные органы, руководитель полиции, управленческая деятельность, психологическая готовность, инновационная деятельность, самоуправления.

VOLUIKO O. M. PSYCHOLOGICAL READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY AND THE ABILITY TO SELF-MANAGEMENT OF THE POLICE CHIEFS

It has been substantiated that modern realities dictate new requirements to the personality of a chief within law enforcement agencies, especially when his management activity is carried out in conditions that are characterized by their uncertainty, tension and responsibility. The effectiveness and success of the entire law enforcement system, as well as the quality of performing police professional tasks depend on the capabilities and personal qualities and competencies of a police chief. And the ability to act quickly in a changing environment and psychological readiness for innovative activity should provide a chief with the opportunity to improve the police work.

Therefore, the objective of the article was empirical grounding of peculiarities of psychological readiness for innovative activity and the ability to self-management of the police chiefs with different level of readiness for innovative activity.

The author of the research has used “Psychological Readiness for Innovation” (V. E. Klochko, O. M. Krasnoryadtseva) and “Ability to Self-Management” (N. M. Peisakhov) methods. The sample consisted of 316 heads of police departments.

The author has theoretically grounded that psychological readiness for innovative activity and ability to self-management are considered as important personal traits of a police chief within professional activity. Empirical results have demonstrated that a group with an average level of readiness for innovative activity reveals the largest number of meaningful interactions, which include criteria for assessing quality, the ability to adjust their own goals while performing their professional tasks, and the tendency to increase the entire system of interpersonal relations. There were no relationships among law enforcement officers with a high degree of readiness, which led to the conclusion that such law enforcement officers with a higher level of readiness for innovative activity, are characterized by higher estimates of self-management indicators. It has been also established that law enforcement officers with a low level of readiness for innovative activity have an increase in the ability to correct the actual actions, characteristics of communication and behavioral patterns, as well as the system of self-management in general.

It has been stressed that a well-developed indicator of self-management will help the police chief in planning new goals, finding new solutions in difficult situations.

Keywords: personality, law enforcement agencies, police chief, managerial activity, psychological readiness, innovative activity, self-management.